

การแปรของคำเรียกชื่อพืช
กับ
ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยถิ่นและภาษาไทยถิ่นย่อย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2536

ISBN 974-583-071-2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

018767

1 ๓๗๔๙๓๓๙๓

Variation of Plant Names
and
Relationships between Thai Dialects and Sub-Dialects

Miss Surangkana Kaewnandee

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Linguistics

Graduate School

Chulalongkorn University

1993

ISBN 974-583-071-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : การแปรของคำเรียกชื่อพืชกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยถิ่น
และภาษาไทยถิ่นย่อย

โดย : นางสาวสุรางคณา แก้วน้ำดี

ภาควิชา : ภาษาศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภัทัย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับหัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรากัญ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภัทัย)

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.วิจินตน์ ภาณุพงศ์)

นางสาวสุรางคณา แก้วน้ำดี : การแปรของคำเรียกชื่อพืชกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยถิ่นและภาษา
ไทยถิ่นย่อย (VARIATION OF PLANT NAMES AND RELATIONSHIPS BETWEEN THAI
DIALECTS AND SUB-DIALECTS) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภทิพย์, 144 หน้า
ISBN 974-583-071-2

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปรของคำเรียกชื่อพืชในภาษาถิ่นย่อยของภาษาคำเมือง
ภาษาถิ่นย่อยของภาษาอีสาน ภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยถิ่นใต้ ว่า มีการใช้
คำศัพท์เรียกชื่อพืชเหมือนกันหรือต่างกันในลักษณะใดบ้าง และนำผลการศึกษามาพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา
ไทยถิ่นและภาษาไทยถิ่นย่อย

ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บจากผู้บอกภาษาซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่จะทำการศึกษา ซึ่งได้แก่
จังหวัดเชียงใหม่ แพร่ เลย อุบลราชธานี พระนครศรีอยุธยา ระยอง สุราษฎร์ธานี และสงขลา ทั้งนี้สามารถรวบรวม
คำเรียกชื่อพืชที่ปรากฏครบทั้ง 8 ถิ่นใต้ทั้งสิ้น 174 หน่วยอรรถ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การแปรตามถิ่นของคำเรียกชื่อพืช สามารถแบ่งศึกษาได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็น
คำนำหน้ากับส่วนที่เป็นชื่อพืช การแปรในแต่ละส่วนสามารถอธิบายความสัมพันธ์ในมุมมองที่ต่างกัน คือ การแปรของคำ
นำหน้า ดูเหมือนจะแบ่งภาษาไทยถิ่นออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่อยู่ทางตอนบนของประเทศไทย ซึ่งได้แก่ ภาษาคำเมือง
และภาษาอีสาน กับกลุ่มที่อยู่ตอนล่างของประเทศไทย ซึ่งได้แก่ ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ ทั้งนี้ ภาษาใน
กลุ่มแรกมีความสัมพันธ์กับภาษาไทยถิ่นกลางมากกว่าภาษาไทยถิ่นใต้ ในขณะที่การแปรของชื่อพืชแสดงให้เห็นว่า
ภาษาคำเมืองมีความสัมพันธ์กับภาษาไทยถิ่นอื่นๆ น้อยมาก นอกจากนี้ การแปรของคำนำหน้าและการแปรของชื่อพืช
ยังได้ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาษาถิ่นย่อยในภาษาถิ่นใหญ่เดียวกันจะมีมากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาษาถิ่น
ย่อยในภาษาไทยถิ่นต่างภาษา สำหรับความสัมพันธ์ข้ามภาษาถิ่นในระดับถิ่นย่อยนั้น พบว่า ภาษาถิ่นย่อยของภาษาถิ่น
เดียวกัน มีความสัมพันธ์กับภาษาถิ่นย่อยของภาษาถิ่นอื่นๆ ใกล้เคียงกัน ยกเว้นภาษาถิ่นย่อยของภาษาคำเมือง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาควิชา ..... ภาษาศาสตร์ .....
สาขาวิชา ..... ภาษาศาสตร์ .....
ปีการศึกษา ..... 2535 .....

ลายมือชื่อนิติ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C310930 : MAJOR LINGUISTICS

KEY WORD: VARIATION / PLANT NAMES / THAI DIALECTS

SURANGKANA KAEWNAMDEE : VARIATION OF PLANT NAMES AND RELATIONSHIPS BETWEEN THAI DIALECTS AND SUB-DIALECTS. THESIS ADVISOR : ASST.PROF.M.R.KALAYA TINGSABADH Ph.D.144 pp. ISBN 974-583-071-2

The purpose of this research is to study variation of plant names in some sub-dialects of Northern Thai, Northeastern Thai, Central Thai and Southern Thai in order to find out how similar or different the plant names in these sub-dialects are, and to conclude from such findings the relationship among the dialects and the sub-dialects.

Data were collected from eight informants - one in each of following provinces : Chiang Mai, Phrae, Loei, Ubon Ratchathani, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Rayong, Surat Thani and Songkhla. The total number of semantic units in this research is 174.

The study shows that in studying variation of plant names, the names should be divided into two parts : the pre-core part and the core part. Each part has its own pattern of variation. The variation of each part can explain the relationship among the dialects and sub-dialects in a different way. The variation pattern of the pre-core part suggests that the dialects may be divided into two groups : those in the upper part of Thailand i.e. Northern and Northeastern Thai, and those in the lower part i.e. Central and Southern Thai. It also suggests that Northern and Northeastern Thai have a closer relationship with Central Thai than Southern Thai. The variation pattern of the core part shows that Northern Thai is the most distant from the other dialects. In addition, the variation patterns of both the pre-core part and the core part show that the sub-dialects of the same dialect are more closely related than the sub-dialects of the different dialects. It was also found that the sub-dialects of the same dialects are related to the sub-dialects of the other dialects at about the same level except the sub-dialects of Northern Thai.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาควิชา..... ภาษาศาสตร์.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา..... ภาษาศาสตร์.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา..... 2535.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ด้วยความช่วยเหลือและความร่วมมือจากหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ในภาควิชาภาษาศาสตร์ ก่อนอื่น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภทิตย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้แนวความคิด คำปรึกษา ตลอดจนข้อชี้แนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ อีกทั้งให้ความช่วยเหลือด้วยความเมตตาและห่วงใย ตั้งแต่ผู้วิจัยได้เข้ามาศึกษา จนทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์ และศาสตราจารย์ ดร.วิจินตน์ ภาณุพงศ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำต่าง ๆ พร้อมทั้งตรวจแก้ไขเพื่อให้เนื้อหาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์และมหาบัณฑิตจากภาควิชาพฤกษศาสตร์คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่าน ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้ยืมเอกสารที่จำเป็นในการเก็บข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งรองศาสตราจารย์ ดร. ออบฉันท์ ไทยทอง รองศาสตราจารย์วิยดา เทพหัสดิ อาจารย์มานิตย์ ออพานิชกิจ และอาจารย์ชุมพล คุณวาสี

ขอกราบขอบพระคุณมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี รวมทั้งบัณฑิตวิทยาลัย ที่กรุณาเอื้อเฟื้อเรื่องทุนวิจัย อันทำให้การศึกษาในครั้งนี้ราบรื่นยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ คุณหอมแสงชัย พงศ์พิชญพิทักษ์และภรรยา ที่เอื้อเฟื้อเรื่องที่พัก และพาหะขณะออกเก็บข้อมูล ขอขอบคุณ คุณแอนก กนกอภิวัฒน์ และศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) ที่อนุเคราะห์เครื่องคอมพิวเตอร์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พัฒนากร วนกร ตลอดจนผู้ออกภาษาทุก ๆ ท่าน ที่สละเวลาให้ข้อมูลด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดี รวมทั้งขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ และน้อง ๆ ภาควิชาภาษาศาสตร์ ที่ให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

ท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่กรุณาให้ทุนสนับสนุน และช่วยเหลือในขณะทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้มาโดยตลอด รวมทั้งขอขอบคุณ คุณประสิทธิ์ พัฒนสิน สติธย์ ที่กรุณาช่วยเหลือในทุก ๆ ด้านจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในงานต่อ ๆ ไป ผู้วิจัยขอขอบคุณความดีที่เกิดขึ้นนั้นให้กับ คุณพ่อ คุณแม่ คณาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

สุรางคณา แก้วน้ำดี

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 สมมติฐาน	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	4
1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ	10
2 วิธีดำเนินการวิจัย	12
2.1 การศึกษาโครงการนำร่อง	12
2.2 การเก็บข้อมูลในโครงการใหญ่	13
2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	16
2.3.1 การแยกส่วนประกอบของคำเรียกชื่อพืช.....	17
2.3.2 การวิเคราะห์ค่านำหน้า	18
2.3.3 การวิเคราะห์ชื่อพืช	19
- การอ่านตาราง	22
- การคำนวณค่าความสัมพันธ์	29

3	คำนำหน้ากับความสัมพันธ์ระหว่างภาษาถิ่นและภาษาถิ่นย่อย	33
3.1	นิยามของคำนำหน้า	33
3.2	ประเภทของคำนำหน้า	35
3.3	การแปรของคำนำหน้า	39
3.4	ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยถิ่นและภาษาไทยถิ่นย่อยที่ได้จาก การแปรของคำนำหน้า	45
4	การแปรของชื่อพืช	50
4.1	คำจำกัดความของชื่อพืชและลักษณะของชื่อพืชในภาษาไทยถิ่น	50
4.2	ลักษณะการแปรของชื่อพืช	51
5	ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยถิ่นและภาษาไทยถิ่นย่อยที่ได้จาก การแปรของชื่อพืช	56
5.1	ความสัมพันธ์ภายใน	56
5.2	ความสัมพันธ์ข้ามถิ่น	57
6	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	81
6.1	สรุปผลการวิจัย	81
6.2	อภิปรายผล	85
6.3	ปัญหา	89
6.4	ข้อเสนอแนะ	90
	บรรณานุกรม	91
	ภาคผนวก (ก)	99
	ภาคผนวก (ข)	126
	ภาคผนวก (ค)	130
	ภาคผนวก (ง)	136
	ประวัติผู้เขียน	144

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

1	แสดงตัวอย่างคำเรียกชื่อพืชของหน่วยอรรถ "กระถิน"และ"กระเจด".....	17
2	แสดงลักษณะการแปรของชื่อพืชหน่วยอรรถ"กระท้อน".....	21
3	แสดงคะแนนความสัมพันธ์ที่ได้จากการเปรียบเทียบการแปรของชื่อพืชในหน่วยอรรถ "กระถิน"และ"กระเจด" ระหว่างภาษาถิ่นย่อยในภาษาถิ่นเดียวกัน.....	26
4	แสดงคะแนนความสัมพันธ์ที่ได้จากการเปรียบเทียบการแปรของชื่อพืชในหน่วยอรรถ "กระถิน"และ"กระเจด" ระหว่างภาษาถิ่นย่อยในภาษาถิ่นต่างภาษา.....	28
5	แสดงการรวมคะแนนความสัมพันธ์ระหว่างภาษาถิ่นในภาษาถิ่นเดียวกัน	30
6	แสดงความสัมพันธ์ข้ามถิ่นระหว่างภาษาเชียงใหม่กับภาษาถิ่นย่อยของ ภาษาอีสาน	31
7	แสดงความสัมพันธ์ข้ามถิ่นระหว่างภาษาคำเมืองกับภาษาอีสาน	32
8	แสดงคำนำหน้าทีพบในงานวิจัยนี้ แยกตามประเภทของคำนำหน้า	38
9	แสดงคำนำหน้าแต่ละประเภท แยกตามภาษาถิ่นและภาษาถิ่นย่อย	40
10	แสดงคำนำหน้าที่มีการแปรตามถิ่น	41
11	แสดงความสัมพันธ์ภายในที่ได้จากการใช้คำนำหน้าที่มีการแปรตามถิ่น	46
12	แสดงความสัมพันธ์ข้ามถิ่นที่ได้จากการใช้คำนำหน้าที่มีการแปรตามถิ่น	48
13	แสดงความสัมพันธ์ภายในภาษาถิ่นเดียวกัน	57
14	แสดงความสัมพันธ์ข้ามถิ่นระหว่างภาษาเชียงใหม่กับภาษาถิ่นย่อย ของภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ และกับภาษาถิ่นใหญ่อื่น ๆ	59
15	แสดงความสัมพันธ์ข้ามถิ่นระหว่างภาษาแพร่กับภาษาถิ่นย่อย ของภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ และกับภาษาถิ่นใหญ่อื่น ๆ	60
16	แสดงความสัมพันธ์ข้ามถิ่นระหว่างภาษาเลยกับภาษาถิ่นย่อย ของภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ และกับภาษาถิ่นใหญ่อื่น ๆ	62
17	แสดงความสัมพันธ์ข้ามถิ่นระหว่างภาษาอุบลกับภาษาถิ่นย่อย ของภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ และกับภาษาถิ่นใหญ่อื่น ๆ	63

18	แสดงความสัมพันธ์ข้ามถิ่นระหว่างภาษาอูรยุทากับภาษาถิ่นย่อย ของภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ และกับภาษาถิ่นใหญ่อื่น ๆ	65
19	แสดงความสัมพันธ์ข้ามถิ่นระหว่างภาษาระยองกับภาษาถิ่นย่อย ของภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ และกับภาษาถิ่นใหญ่อื่น ๆ	66
20	แสดงความสัมพันธ์ข้ามถิ่นระหว่างภาษาสุราษฎร์กับภาษาถิ่นย่อย ของภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ และกับภาษาถิ่นใหญ่อื่น ๆ	67
21	แสดงความสัมพันธ์ข้ามถิ่นระหว่างภาษาสงขลากับภาษาถิ่นย่อย ของภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ และกับภาษาถิ่นใหญ่อื่น ๆ	68
22	แสดงการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างภาษาคำเมือง กับภาษาถิ่นย่อยของภาษาถิ่นอื่น ๆ และกับภาษาถิ่นอื่น ๆ	71
23	แสดงการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างภาษาอีสาน กับภาษาถิ่นย่อยของภาษาถิ่นอื่น ๆ และกับภาษาถิ่นอื่น ๆ	73
24	แสดงการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง กับภาษาถิ่นย่อยของภาษาถิ่นอื่น ๆ และกับภาษาถิ่นอื่น ๆ	75
25	แสดงการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยถิ่นใต้ กับภาษาถิ่นย่อยของภาษาถิ่นอื่น ๆ และกับภาษาถิ่นอื่น ๆ	77
26	แสดงค่าเฉลี่ยความสัมพันธ์ข้ามถิ่นใหญ่เรียงตามลำดับ	79